

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ..-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Газрын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/3 дугаар зүйлийн 3.1.11-3.1.16 дахь заалт:

3.1.11. “отрын нөөц бэлчээр” гэж гамшиг, аюулт үзэгдлийн үед болон нүүдэллэн оторлож ашиглах зориулалтаар эрх бүхий төрийн байгууллагаас тусгайлан тогтоож нөөцөлсөн газрыг;

3.1.12. “дамжин өнгөрөх бэлчээр” гэж мал тууварлах, нүүдэллэхэд зориулсан зурвас бэлчээрийг;

3.1.13. “бэлчээрийн даац” гэж бэлчээрийн ургамлын өсөлт, хөгжилт, нөхөн сэргэлтэд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүйгээр бэлчээж болох мал, амьтны тоогоор илэрхийлэгдэх бэлчээрийн чадавхийг тогтоосон үзүүлэлтийг;

3.1.14. “бэлчээр ашиглагч” гэж малчин өрх, мал, амьтан бүхий этгээд, эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгчийг;

3.1.15. “бэлчээр ашиглагчдын бүлэг” гэж энэ хуулийн 11.3-т заасан бэлчээр ашиглалтад суурилан сэлгээ нүүдэл хийх, зохистой ашиглах, хамгаалах зорилгоор эрх бүхий этгээдтэй гэрээ байгуулсан, өөрийн дүрэмтэй малчин өрх, мал бүхий этгээдийн хамтын зохион байгуулалтын нэгдлийг;

3.1.16. “малчин өрх” гэж жилийн дөрвөн улирлын туршид малаа маллаж, малын ашиг шим нь тэдний амьжиргааны эх үүсвэр болж байгаа өрхийг.”

2/6 дугаар зүйлийн 6.5 дахь хэсэг:

“6.5. Энэ хуулийн 11.2.1-11.2.3-т заасан бэлчээрийн газрыг гэрээгээр ашиглуулна.”

3/11 дүгээр зүйлийн 11.2-11.8 дахь хэсэг:

“11.2. Бэлчээрийн газрыг дараах байдлаар ангилна:

11.2.1. улирлын бэлчээр;

11.2.2. отрын нөөц бэлчээр;

11.2.3. эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэх бэлчээр;

11.2.4. дамжин өнгөрөх бэлчээр;

11.2.5. байгалийн тогтцоор бий болсон гол, горхи, нуур, цөөрөм, хужир, мараа, уст цэг бүхий бэлчээр.

11.3.Энэ хуулийн 11.2.1-т заасан бэлчээрт өвөл, хавар, зун, намрын улиралд ашиглах бэлчээрийн газар хамаарна.

11.4.Отрын нөөц бэлчээрт аймаг, сум, сум дундын, багийн отрын бэлчээрийн газар хамаарна.

11.5.Энэ хуулийн 11.2.1-11.2.3-т заасан бэлчээрийн газрыг гэрээгээр, 11.2.4, 11.2.5-д заасан бэлчээрийн газрыг нийтээр ашиглуулна.

11.6.Энэ хуулийн 11.2.1--т заасан бэлчээрийн газрыг энэ хуулийн 3.1.15-д заасан бүлэгт гэрээгээр ашиглуулна.

11.7.Энэ хуулийн 11.2.2-т заасан бэлчээрийн газрыг малчин, малчин өрхөд гэрээгээр ашиглуулж болно.

11.8.Энэ хуулийн 11.2.3-т заасан бэлчээрийн газрыг иргэн, хуулийн этгээдэд гэрээгээр ашиглуулж болно.”

4/18 дугаар зүйлийн 18.1.18 дахь заалт

“18.1.18.аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын санал, улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг үндэслэн аймаг дундын отрын нөөц бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг тогтоох.”

5/19 дүгээр зүйлийн 19.3 дахь хэсэг:

“19.3.Хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

19.3.1.бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;

19.3.2.аймаг дундын дамжин өнгөрөх бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг мал эмнэлгийн хорио цээрийн хяналтын цэг байгуулах байршилтай уялдуулан тогтоох;

19.3.3.бэлчээрийн газрын төлөв байдал, даацад тохируулан аймаг дундын отрын нөөц бэлчээрийг гэрээгээр ашиглуулах, мал оруулах, малаас чөлөөлөх асуудлыг шийдвэрлэх;

19.3.4.бэлчээрийн газрын даац тогтоох аргачлал батлах.”

6/20 дугаар зүйлийн 20.1.6 -20.1.9, 20.2.10- 20.2.19 дэх заалт:

“20.1.6.тухайн орон нутгийн онцлогт тохируулж, бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх журам батлах;

20.1.7.бэлчээр ашиглагчдын саналыг үндэслэн аймаг дундын отрын нөөц бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг тогтоох;

20.1.8.сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын санал, аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг үндэслэн сум дундын отрын нөөц бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал тогтоох;

20.1.9.багийн иргэдийн Нийтийн Хурал, сумын Засаг даргын санал, сумын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг үндэслэн сумын отрын нөөц бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг холбогдох сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал тогтоох;

20.2.10.бэлчээр ашиглагчдын бүлэг, эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгчийн санал, багийн Иргэдийн Нийтийн Хурал, сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэрийг үндэслэн Засаг дарга энэ хуулийн 11.2.1-11.2.3-т заасан бэлчээрийн газрыг гэрээгээр ашиглуулах шийдвэр гаргах;

20.2.11.сум дундын отрын нөөц бэлчээрийг гэрээгээр ашиглуулах, мал оруулах, чөлөөлөх асуудлыг холбогдох сумын Засаг даргын саналыг үндэслэн аймгийн Засаг дарга шийдвэр гаргах;

20.2.12.шинээр өрх тусгаарласан болон шилжиж ирсэн малчин өрхийг бэлчээр ашиглагчдын бүлгийн саналыг харгалзан бэлчээрийн даацад тохируулан сумын Засаг дарга тухайн бүлэгт оруулах шийдвэр гаргах;

20.2.13.баг, сумын отрын нөөц бэлчээрийг гэрээгээр ашиглуулах, мал оруулах, чөлөөлөх асуудлыг багийн Засаг даргын саналыг үндэслэн сумын Засаг дарга шийдвэр гаргах;

20.2.14.аймаг, сум дамжин өнгөрөх бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө болон сумын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусган тухайн шатны Засаг дарга тогтоох;

20.2.15.сумын газар зохион байгуулалтын тухайн жилийн төлөвлөгөөнд тусгасан бэлчээрийн газрыг улирлын хуваарьтай ашиглах, сэлгэх, отор нүүдэл хийх сар, улирлын хуваарийг батлах;

20.2.16.газрыг цөлжилтөөс сэргийлэх, бэлчээрт мод, бут сөөг, олон наст ургамал тарих, бууцаар бордох, хаших зэрэг зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, хамгаалах ажлыг зохион байгуулах;

20.2.17.гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй нөхцөл байдлын улмаас өөр аймаг, сумын малыг бэлчээрийн даацад тохируулан түр хугацаагаар нутаг дэвсгэртээ оруулах;

20.2.18.гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй нөхцөл байдлын улмаас өөр аймаг, сумын нутаг дэвсгэрийн бэлчээрт мал оруулах, гаргах асуудлыг холбогдох аймаг, сумын Засаг дарга хамтран шийдвэрлэх;

20.2.19.энэ хуулийн 20.2.18-д заасны дагуу шийдвэрлэж чадаагүй бол уг асуудлыг дээд шатны Засаг дарга, Засгийн газар шийдвэрлэх.”

7/22 дугаар зүйлийн 22.2.4-22.2.6 дахь заалт:

“22.2.4.сумын газар зохион байгуулалтын тухайн жилийн төлөвлөгөөнд тусгасан бэлчээрийг улирлын хуваарьтай ашиглах, сэлгэх, отор нүүдэл хийх сар, улирлын хуваарийг мөрдүүлэх;

22.2.5.өвөлжөө, хаваржааны бэлчээрийн газрыг зун, намрын улиралд малаас чөлөөлөх хугацааг мөрдүүлэх;

22.2.6.бэлчээрийг дундаа хамтран ашиглаж, сэлгээ нүүдэл хийж ирсэн уламжлалд суурилан зохион байгуулагдах бэлчээр ашиглагчдын бүлгийн гэрээгээр ашиглах бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлын талаарх малчдын саналыг багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаар хэлэлцүүлэх.”

8/23 дугаар зүйлийн 23.4.7-23.4.9 дэх заалт:

“23.4.7.энэ хуулийн 11.2-т заасан бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлын зургийг үйлдэх, газрын мэдээллийн санд бүртгэх;

23.4.8.энэ хуулийн 23.4.7-д заасан бэлчээрийн газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг тухайн жилийн сумын газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгах саналыг боловсруулан, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэх;

23.4.9.энэ хуулийн 11.2.1-д заасан бэлчээрийн газрыг бэлчээр ашиглагчдын бүлэгт гэрээгээр ашиглуулах газрын хил зааг, хэмжээ, байршлыг зургийг үйлдэх;

23.4.10.бэлчээрийн төлөв байдлыг тогтоох, бэлчээрийн төлөв байдлын фотомониторингийн үнэлгээг үндэслэн бэлчээр ашиглалтын гэрээг бүртгэх, биелэлтийг жил бүр дүгнэх.”

9/29 дүгээр зүйлийн 29.7 дахь хэсэг:

“29.7.Малчин өрхөд өвөлжөө, хаваржааны зориулалтаар 1.0 га хүртэлх газрыг нэг удаа үнэ төлбөргүйгээр эзэмшүүлж болох ба тухайн газарт малын тэжээл тариалж болно.”

10/53 дугаар зүйл:

“53 дугаар зүйл. Бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх талаар бэлчээр ашиглагчийн эрх, үүрэг

“53.1.Бэлчээр ашиглагч дараах нийтлэг эрх эдэлнэ:

53.1.1.бэлчээрийн газрыг хууль болон гэрээнд заасан зориулалтын дагуу ашиглах;

53.1.2.бэлчээр ашиглагчдын бүлэгт орох, бүлгээс гарах;

53.1.3.гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрийг бусад этгээд зөвшөөрөлгүй, дур мэдэн ашигласан тохиолдолд уг үйлдлийг зогсоохыг шаардах,

шаардлага биелүүлээгүй тохиолдолд эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд гомдол гаргах;

53.1.4.бэлчээрт учруулсан аливаа хохирлыг тогтоолгох, нөхөн төлүүлэх.

53.2.Бэлчээрийн газар ашиглагч дараах нийтлэг үүрэг хүлээнэ:

53.2.1.энэ хуулийн 52.4-т заасан гэрээний үүргээ биелүүлэх;

53.2.2.бэлчээрийн даацад малын тоог тохируулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;

53.2.3.сумын газар зохион байгуулалтын тухайн жилийн төлөвлөгөөний дагуу бэлчээрийн газрыг сэлгэх, өнжөөх, улирлаар нүүх хуваарийг мөрдөж, тогтоосон хугацаанд мал оруулах, гаргах;

53.2.4.өвөлжөө, хаваржааны бэлчээрт зун, намрын улиралд мал оруулахгүй хамгаалах, бэлчээрийг доройтуулахгүй байх, хортон мэрэгчтэй тэмцэх арга хэмжээ авах;

53.2.5.дамжин өнгөрөх бэлчээр, байгалийн тогтцоор бий болсон хужир мараа, уст цэг бүхий бэлчээр, зэрлэг ан амьтны шилжилт хөдөлгөөнд саад учруулж өвөлжөө, хаваржааны барилга байгууламж, хашаа саравч барихгүй, суваг, шуудуу ухахгүй байх;

53.2.6.хөрш болон саахалт малчид, малчин өрх, мал бүхий этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх;

53.2.7.өөрийн буруутай үйл ажиллагааны улмаас бэлчээрийн газарт учруулсан хохирлыг нөхөн төлөх;

53.2.8.бэлчээрийн газрын хөрсийг эвдэхгүй, хөрс, усыг бохирдуулахгүй, хог хаягдал хаяхгүй байх;

53.2.9.гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй нөхцөл байдлын улмаас гэрээгээр ашиглаж байгаа бэлчээрийн газарт эрх бүхий этгээдээс баталсан хуваарийн дагуу мал оруулах, гаргах;

53.2.10.түүх соёлын өв, зэрлэг амьтдыг хамгаалах арга хэмжээ авах.”

2 дугаар зүйл.Газрын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2.1 дэх заалт, 52 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/6 дугаар зүйлийн 6.2.1 дэх заалт:

“6.2.1.дамжин өнгөрөх бэлчээр, байгалийн тогтцоор бий болсон гол, горхи, нуур, цөөрөм, хужир, мараа, уст цэг бүхий бэлчээр;”

2/52 дугаар зүйл:

“52 дугаар зүйл. Бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх

52.1.Бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх асуудлыг энэ хуульд заасан газар зохион байгуулалтын ерөнхий болон тухайн жилийн төлөвлөгөөний баримт бичигт үе шаттайгаар төлөвлөж, хэрэгжүүлнэ.

52.2.Бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээхэд бэлчээр ашиглагчдын бүлэг, бэлчээр ашиглагчийн оролцоо, эрх тэгш байдлыг хангана.

52.3.Аймаг, сум, багийн бэлчээрийн 10-аас доошгүй хувь нь отрын нөөц бэлчээр байна.

52.4.Энэ хуулийн 11.2.1-11.2.3-т заасан бэлчээрийн газрыг ашиглуулах гэрээнд дараах зүйлийг тусгана:

52.4.1.бэлчээрийн газрыг гэрээгээр ашиглуулах талаарх Засаг даргын шийдвэр;

52.4.2.бэлчээр ашиглагчдын бүлэг болон эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгч этгээдийн оноосон нэр;

52.4.3.хил зааг, хэмжээ, байршил;

52.4.4.гэрээний хугацаа;

52.4.5.талуудын эрх үүрэг, хариуцлага;

52.4.6.бэлчээрийн даац, бэлчээрийн төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа;

52.4.7.бэлчээрийн газрыг хамгаалах, сайжруулах, нөхөн сэргээх төлөвлөлт;

52.4.8.энэ хуулийн 11.2.1-11.2.3-т заасан бэлчээрт гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй нөхцөл байдлын улмаас бусдын малыг оруулах;

52.4.9.бусад.

52.5.Шинээр өрх тусгаарлаж байгаа болон шилжиж ирсэн малчин өрхийг гэрээ байгуулсан бүлэгт оруулах, даацад тохируулан бэлчээрийг хамтран ашиглах, хамгаалах шийдвэрийг тухайн бэлчээр ашиглагчдын бүлэг гаргана.

52.6.Энэ хуулийн 52.3-т заасан газрыг гэрээгээр ашиглуулах хугацаа 15 жилийн хугацаатай байх бөгөөд бэлчээр ашиглалтын гэрээний биелэлтэд үндэслэн анх гэрээ байгуулсан хугацаагаар сунгаж болно.

52.7.Энэ хуулийн 11.1-д заасан бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх асуудлыг энэ хуулийн 20.1.6-д заасан журмаар зохицуулна.

52.8.Энэ хуулийн 20.2.18, 20.2.19-т заасны дагуу мал оруулсан хугацааны бэлчээр ашиглалтад ногдох албан татварыг Малын тоо толгойн албан татварын тухай хуулийн 6.2-т тогтоосон хэмжээгээр малаа оруулсан сум, дүүргийн төсөвт төлнө.

52.9.Бэлчээрийн газарт дараах үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно:

52.9.1.сумын Засаг даргын шийдвэргүйгээр бэлчээр ашиглагч, бэлчээр ашиглагчдын бүлэг шинээр өвөлжөө, хаваржаа барих;

52.9.2.бэлчээр ашиглагч, бэлчээр ашиглагчдын бүлэг энэ хуулийн 11.2-т заасан бэлчээрийн газрыг хаших;

52.9.3.энэ хуулийн 11.1-д заасан бэлчээрийн газарт барилга байгууламж холбогдох хууль тогтоомжид заасан зөвшөөрөлгүйгээр барих, худалдах;

52.9.4.ердийн хөрсөн зам гаргах, хөрсийг эвдэх, бохирдуулах, бусад байдлаар газрын төлөв байдал, чанарыг бууруулах;

52.9.5.холбогдох хуульд заасан зөвшөөрөлгүйгээр ургамал, **чулуу** түүх;

52.9.6.сумын газар зохион байгуулалтын тухайн жилийн төлөвлөгөөнд тусгаснаас бусад тохиолдолд инженерийн хийцтэй худаг гаргах;

52.9.7.гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй нөхцөл байдлын улмаас энэ хуулийн 19.3.4-д заасан аргачлалаар бэлчээрийн даац хүрэлцээтэйг тогтоосон байтал мал оруулахаас татгалзах.

52.9.8.багийн иргэдийн Нийтийн Хурал, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэргүйгээр хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгох.”

3 дугаар зүйл. Газрын тухай хуулийн “53-64” дүгээр зүйлийн дугаалалтыг “54-65” гэж өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг 2024 оны ... сарын ... өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.